Економічні науки

УДК 631.16

Дуброва Наталя Петрівна
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Дуброва Наталья Петровна
кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов и банковского дела
Днепровский государственный аграрно-экономически университет
Dubrova Natalia
PhD, Associate Professor of Finance and Banking Department
Dnipro State Agrarian and Economic University

Антоненко Валерія Валеріївна
магістр спеціальності «Фінанси і кредит»
Дніпровського державного аграрно-економічного університету
Антоненко Валерия Валериевна
магистр специальности «Финансы и кредит»
Днепровского государственного аграрно-экономического университета
Antonenko Valeria
Master of Finance, Banking and Insurance Specialty of the
Dnipro State Agrarian and Economic University

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТЬЮ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ
MANAGEMENT OF FINANCIAL STABILITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Анотація. *У статті розглянуто значення фінансової стійкості, а також ролі фінансової стійкості в забезпеченні стабільного функціонування сільськогосподарського підприємства. Висвітлено методичні підходи щодо оцінки фінансової стійкості підприємств. Розкрито комплексну методику визначення фінансової стійкості на сільськогосподарських підприємствах.*

Ключові слова: *фінансова стійкість, аналіз фінансової стійкості, відносні показники, абсолютні показники, запас фінансової стійкості, недостатня фінансова стійкість, надлишкова фінансова стійкість.*

Аннотация. *Исследования статьи заключается в определении значения финансовой устойчивости, а также роли финансовой устойчивости в обеспечении стабильного функционирования сельскохозяйственного предприятия. В статье освещены методические подходы к оценке финансовой устойчивости предприятий. Раскрыта комплексная методика определения финансовой устойчивости на сельскохозяйственных предприятиях. Актуальность данного исследования вызвана потребностью в эффективном управлении деятельностью предприятий агропромышленного сектора в условиях современного состояния экономики.*

Ключевые слова: *финансовая устойчивость, анализ финансовой устойчивости, относительные показатели, абсолютные показатели, запас финансовой устойчивости, недостаточная финансовая устойчивость, избыточная финансовая устойчивость.*

Summary. *The importance of financial stability, as well as the role of financial stability in ensuring the stable functioning of the agricultural enterprise are considered in the article. Methodological approaches to assessing financial stability of enterprises are described. The complex method of determination of financial stability at agricultural enterprises is exposed.*

Key words: *financial stability, financial stability analysis, relative performance, absolute performance, a stock of financial sustainability lack of financial sustainability, the excess financial stability.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні гостро стоїть проблема виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, яка обумовлена нестабільністю через вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, які не тільки ускладнюють виробничий процес та уповільнюють темпи їх розвитку, а й створюють реальні загрози їх фінансовій стійкості. Підприємства аграрного сектору працюють в умовах надзвичайного ризику та невизначеності. Це обумовлено недостатністю фінансового забезпечення, оскільки скорочується довгострокове кредитування та інвестування на підприємствах. Другий чинник - це неповернення дебіторської заборгованості, при цьому частка сумнівних боргів за останні роки збільшується. Зменшення виробничої діяльності сільгоспвиробників складають не тільки вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, а й, головне – підхід до управління фінансовою діяльністю та стійкістю підприємств, яке потребує перегляду концепції забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств.

На сільськогосподарському підприємстві зміст і положення фінансової стійкості як об'єкта управління обумовлюється різноманітністю та складністю. Фінансова стійкість сільгоспвиробників є наслідком ефективної праці абсолютно всіх підсистем на підприємстві, а саме: фінансової, виробничої, кадрової та інше. В залежності від того, як комплексно та ефективно функціонують дані підрозділи можна визначити наскільки стійкий фінансовий розвиток підприємства. Тому вагомим є розрахунок не тільки підсумкових показників фінансової стійкості, а й показників за окремими підсистемами, які її утворюють, а також зважених підходів до керування ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомі зарубіжні та вітчизняні вчені приділили свою увагу аналізу та дослідженню поняттю фінансової стійкості на підприємствах. Так, питанням оцінки рівня фінансової стійкості присвячено роботи М. Д. Білика, В. І. Богачова, Т. М. Бєлікова, В. М. Бєлєнцова, Т. Ю. Коритько, М. Я. Коробова, Л. Н. Наумова, О. В. Павловської, Н. М. Притуляк, В. Г. Ткаченко, Є. А. Уткіна. Вітчизнянні вчені такі як, М. С. Абрютіна, В. В. Бочаров, Л. О. Ващенко, О. В. Грачов, Р. О. Костирко, Л. А. Лахтіонова, С. О. Пєрєдєрієва, А. М. Поддєрьогін, Г. В. Савицька, Н. Ф. Чечетова, висвітили проблеми з управління фінансовою стійкістю. Виявили увагу, щодо управління фінансовою стійкістю і зарубіжні автори, зокрема Д. Бауер, К. Друрі, Д. Зюсман, Д. Лодж, Б. Скотт, Л. Тайсон.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий стан підприємства - це складна економічна категорія, що відображає на певний момент часу наявність майнових і фінансових ресурсів та стан капіталу в процесі їхнього кругообігу, рівень їх збалансованості, ефективності використання а також здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку. Одна з головних характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість [4].

В економічній літературі існують різні тлумачення фінансової стійкості підприємства. Спробуємо з'ясувати сутність фінансової стійкості підприємства. На думку Тютюнника Ю.М, фінансова стійкість – це здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

Відомий вчений Коробов М.Я розкриває поняття фінансової стійкості як відповідність параметрів діяльності підприємства і розміщення його

фінансових ресурсів критеріям позитивної характеристики «фінансового стану» [2].

Слав'юк Р.А характеризує фінансову стійкість, як одну із характеристик відповідності структури джерел фінансування в структурі активів. На відміну від платоспроможності, яка оцінює оборотні активи і короткострокові зобов'язання підприємства, фінансова стійкість визначається на основі співвідношення різних видів джерел фінансування і його відповідності складу активів [5].

Грабовецький Б.Є пропонує розглядати поняття фінансової стійкості, як надійно гарантовану платоспроможність, рівновагу між власним і залученими засобами, незалежність між випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів та інвесторів і рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування [1]. Мамонтова Н.А. вважає фінансову стійкість, як такий стан підприємства, при якому забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний оббіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції [3].

Узагальнення представлених в економічній літературі поняття фінансової стійкості дало можливість сформулювати наступне визначення: фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства - це такий стан фінансових ресурсів підприємства, який гарантує йому платоспроможність та неперервність процесу виробництва та реалізації продукції, а також фінансування витрат на розширення підприємства. Ґрунтуючись на методології аналізу фінансового стану підприємства, можна виділити наступні етапи визначення фінансової стійкості:

- аналіз фінансової стійкості на основі розрахунку ряду коефіцієнтів;
- дослідження типу фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх формування [7].

Як фінансово-економічна категорія фінансова стійкість виражається системою відносних і абсолютних показників. Чинні методи аналізу фінансової стійкості підприємства передбачають проведення досліджень у декілька етапів. Залежно від завдань аналізу і тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників у різних літературних джерел відрізняються. Але як правило, аналіз проводиться у такій послідовності:

- загальна оцінка фінансової стійкості;
- розрахунок за даними балансу системи відносних показників фінансової стійкості;
- розрахунки за даними балансу системи абсолютних показників, які демонструють забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства;
- розрахунок за даними звіту про фінансові результати та факторний аналіз порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості.

Основними завданнями оцінки фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства є: дослідження співвідношень між засобами та джерелами стійкості, раціонального розміщення та їх ефективного використання, узагальнююча оцінка стійкості фінансового стану та чинників її зміни, визначення резервів підвищення фінансової стійкості; аналіз прогнозування фінансової стабільності. Сільськогосподарські підприємства використовують бухгалтерську звітність для аналізу фінансової стійкості.

Першим етапом загальної характеристики фінансової стійкості на сільськогосподарському підприємстві є визначення основних критеріїв співвідношення виробничих запасів і джерел їх формування, що є сутністю фінансової стійкості, тоді як платоспроможність виступає її зовнішнім виявленням. Залежно від їх співвідношення визначають основні типи

фінансової стійкості: абсолютну, нормальну, нестійку та кризову фінансову стійкість.

Однак визначення типу фінансової стійкості недостатньо для того, щоб повною мірою оцінити наявний рівень фінансової стійкості та виявити резерви його підвищення. Тому у практиці аналізу прийнято розраховувати показники, що характеризують рівень фінансової стійкості. Основним джерелом інформації для їх розрахунку стану є форми фінансової звітності підприємства, що значно спрощує процедуру оцінки. Основні показники оцінки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств : коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт залежності, коефіцієнт поточної заборгованості, коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу, коефіцієнт фінансової стабільності.

В умовах ринкової турбулентності головною метою управління фінансовою стійкістю є досягнення задовільного фінансового стану підприємства та мінімізація розмірів зниження його ринкової вартості, що викликані кризовими явищами.

Управління фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства спрямоване на вирішення таких основних завдань :

1. Своєчасне виявлення передкризового фінансового стану та прийняття необхідних профілактичних заходів щодо запобігання фінансової кризи на сільськогосподарському підприємстві. Для вирішення даного завдання треба реалізувати постійний моніторинг фінансового стану та чинників внутрішнього й зовнішнього середовища, які мають суттєвий вплив на результати господарської діяльності.

2. Ліквідація неплатоспроможності на сільськогосподарському підприємстві. Іноді виконання даного завдання дає можливість уникнути посилення фінансової кризи і одержати певний проміжок часу для впровадження інших процедур із забезпечення фінансової стійкості. Але

необхідно розуміти, що погіршення платоспроможності – це лише один із зовнішніх чинників прояву кризових явищ на підприємстві, тому ліквідація неплатоспроможності має реалізовуватись не тільки за рахунок перекриття заборгованостей, а шляхом усунення причин, що її викликають.

3. Усунення негативних наслідків кризових явищ на підприємстві. Дана задача реалізується шляхом фіксації позитивних результатів виведення підприємства зі стану фінансової кризи та стабілізації якісних структурних перетворень його господарської діяльності з урахуванням її довгострокової перспективи. Ефективність заходів щодо подолання негативних наслідків кризових явищ оцінюється за критерієм мінімізації втрат ринкової вартості підприємства у порівнянні з докризовим її рівнем.

Висновки. В умовах ринкової турбулентності запорукою ефективного функціонування сільськогосподарського підприємства є управління його фінансовою стійкістю. Постійне виникнення кризових явищ, посилення хаотичності змін і турбулентності ринків, підвищення чутливості суб'єктів господарювання до змін у внутрішньому й зовнішньому середовищі обумовлюють необхідність врахування комплексу запропонованих теоретичних положень з управління фінансовою стійкістю підприємства в його практичній діяльності, що дозволить забезпечити: по-перше, моніторинг та ана0ліз фінансової стійкості; по-друге, аналіз причинно-наслідкових зв'язків між показниками, що вимірюють фінансову стійкість; по-третє, організацію діяльності підприємства щодо забезпечення фінансової стійкості з урахуванням досягнутих результатів.

Отже, фінансова стійкість є інтегральним, узагальнюючим та якісним показником, що з одного боку відображає стан сільськогосподарського підприємства, а з іншого результати його діяльності. У кожному конкретному випадку відповідного сільськогосподарського підприємства потрібно знайти систему критеріїв, яким він повинен відповідати, щоб бути фінансово стійким. У практичному аспекті це є дуже актуальним завданням,

оскільки без цієї системи критеріїв і фінансовий аналіз, і фінансове планування, і загалом управління фінансами сільськогосподарського підприємства втрачають орієнтири та, як наслідок, зміст.

Література

1. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: [навч. посіб.] /Б.Є. Грабовецький. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. – К.: Знання, 2004. – 378 с.
3. Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): Автореф. дис. канд. екон. наук / Ін-т економ, прогнозує. НАН України. – К., 2006. – 16 с.
4. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств : [навч. посіб.] / О.О. Непочатенко. – К. : Центр учбової літератури, 2011 – 328 с.
5. Слав'юк В.А. Фінанси підприємств: Навч. Посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 460 с.
6. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ю.М.Тютюнник. – К.: Знання, 2012. – 815 с.
7. Чегринець К.В. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методи оцінки / К.В. Чегринець // Управління розвитком. – 2012 – № 10 – С. 51–54.

References

1. Hrabovets'kyj, B.Ye. (2009), Ekonomichnyj analiz [Economic analysis], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
2. Korobov, M.Ya. (2004), Finansovo-ekonomichnyj analiz diial'nosti pidpryiemstv [Finance and economic analysis of enterprise activity], Znannia, Kyiv, Ukraine.

3. Mamontova, N.A. (2006), "The financial stability of corporate enterprises and methods of its providing (using the example of food companies)", Ph.D. Thesis, Institute for economics and forecasting National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
4. Nepochatenko, O.O. (2011), Finansy pidpryiemstv [Finance of enterprise], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Slav'iuk, V.A (2002), Finansy pidpryiemstv [Finance of enterprise], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
6. Tiutiunnyk, Yu.M. (2012), Finansovyj analiz [Finance analysis], Znannia, Kyiv, Ukraine.
7. Chehrynets', K.V. (2012), "The financial stability of enterprises: economic essence and methods of evaluation", Upravlinnia rozvytkom, vol. 10, pp. 51–54.